

gospodarske, obrtniške in narodne.

Izhajajo vsako sredo po celi polji. Veljajo v tiskarnici jemane za celo leto 3 gld. 60 kr., za pol leta 1 gld. 80 kr., za četrt leta 90 kr. pošiljane po pošti pa za celo leto 4 gld. 20 kr., za pol leta 2 gld. 20 kr., za četrt leta 1 gld. 15 kr. nov. den.

~ V Ljubljani v sredo 22. julija 1863. ~

Gospodarske stvari.

Naša ajda na Ogrskem in v Banatu.

Ko se je zvedilo, da je silna suša pripravila Ogrsko, Banat itd. v hudo nadlogo, in se je slišalo, da se mnogi dobri sveti dajejo, kako bi se nesrečnim deželam pomagalo, je po nasvetu častitega predsednika gospoda Terpinca tudi kranjska kmetijska družba 21. dne p. m. pisala c. k. ministerstvu kupčijstva in narodnega gospodarstva in mu nasvetovala, naj se priporoči tem krajem naša ajda, da jim saj druga setev nekoliko povrne, kar jim je vzela suša pri prvi.

C. kr. ministerstvo kupčijstva in narodnega gospodarstva je s kr. ogrsko dvorno kancelijo vred ta svet s tako zahvalo sprejelo, da je družbi 8. dne t. m. št. 9854 preprijazno pismo pisalo, v katerem se v svojem imenu in po posebnem dopisu ogrske dvorne kancelije še posebej v imenu njenem srčno zahvaljuje za svet, ki se ji res vreden zdí, da se poskusi.

Ker je po tem našem nasvetu tudi temešvarski časnik priporočal ajdo, se je gosp. L. Našić iz Moraviče obrnil na kmetijsko družbo, naj mu pošlje za poskušnjo 3 vagane ajde, g. bratom Ledererjevem jo je g. predsednik Terpinca poslal 40 vagánov itd. Tudi naš rojak gosp. Franjo Bučar iz Temešvara je pisal v Ljubljano zastran ajde. Sliši se, da na več strani so se obrnili nesrečni gospodarji, da so dobili ajde.

Ker na Ogrskem in v Banatu julija in avgusta mesca po navadi malo dežuje, le to Bog daj, da bi letos več dežja imeli, ktereга ajda potrebuje.

Kaj nam pokvarja naše konje?

Dandanašnji se slišijo tožbe od vseh krajev, da se tako trdni konji (razun iz kobilarij ali žebčarij) ne nahajajo več, kakoršni so bili pred 30 ali se več leti. Kdor se ozre na sedanje gleštanje kónj, gotovo se takim tožbam ne bo čudil.

Pri reji konjski je in ostane najpoglavitniša reč ta-le: dober žebec ali dobra kobila in pravilno gleštanje žebeta.

Da od premladih žebcev al premladih kobil, ki si niso enake krvi, ki imajo mnoge pogrške, in so dostikrat tako mrhavi, da komaj kosti nosijo, se nikoli vrlega zaroda nadjati ni, to je res, kakor amen v očenašu. Res — da bi tako ne — se vodijo tù in tam še le dve leti stare žebice (kobilice) k žebcu, dostikrat pa tudi po 16 do 20 let stare gure; ravno tako se spuščajo sèm ter tjà dveletni ali pa že prestari žebci; med tem se pogostoma vidi, kako hira kobila z žebetom vred; žebček se dá rezati, ko je še le leto star; komaj je spolnil 2 leti se že podkuje in vprega, češ, da se

počasi voziti vadi. Iz te napake se lahko previdi, da mlado živinče, katero bi imelo zdaj še prosto na paši okoli skakati, v takih okoliščinah se ne more nikakor popolnoma razrasti in k moči priti, da v rasti zaostane in predno 6. leto dovrši, je že vse pokvarjeno. Kako pa so nekdej z mladimi konjiči ravnali? Rekli so po pravici: „toliko časa, dokler ima živinče še mlečnike v gobcu, je žebè, ter je še le po dovršenem četrtem letu malo po malo za rabo.“ Pametna beseda! Ako bi gospodarji tako ravnali, bi jim bili še po 20 let stari konji dobri za voz in jaho. — Arabci, kateri bi nam imeli, kar konjsko rejo zadeva, vsigdar izgled biti, ostanjo do današnjega dne pri svoji stari navadi, in ne rabijo žebca za pleme, dokler ni 5 let star, in ga rabijo potem le do 14. leta, kobile pa od 4. do 12. leta.

Kdor si hoče lepo in vrlo živino zrediti, jo mora zraven tega tudi dobro in skrbno gleštati; pa le škoda, da se gleštanje kónj večidel le nemarnim hlapčonom prepušča, kateri imajo celó malo ljubezni do žival; zato se prav sirovo, leno in nečimerno obnašajo, jih ne štriglajo, ne krmijo in ne napajajo o pravem času, jih prenašlo podé in jim prehudo težo nakladajo, in jih tako vse pokvarijo. Kar rejo konj zadeva, so rekli naši predniki: „Konjsko meso je najdražje mesó pri kmetijstvu.“ In to je res! Konj je draga stvar gospodarju, in tem dražja, čem bolj jo zanemarja, da mu kmali pod zlo gré. Žebec in kobila s slabimi kopiti nista za pleme; to pa dandanašnji gospodarji vse premalo porajtajo; da jim je le kónj sicer všeč, kopito naj bo kakoršno koli. Če imata žebec ali kobila tudi polne, plošnate, ozke ali pretesne ali pa bolj kozlove kopita, pravijo navadno: „to se bo pri žebetih sčasoma že zboljšalo.“ Figa! se bo zboljšalo. Žebè tako rekoč iz kopita raste; to se pravi: postava nog in hoja se ravnate dostikrat iz pravih kopit; če napakam pri pokvarjenih kopitah izprva v okom ne prideš, jamejo že žebeta zgodaj švedrati, predno so še konji. — Umno podkovstvo je važna reč: dober, izučen kovač more konju zboljšati napačno kopito; neumen kovač pa ti pokvari dobrega konja popolnoma, da še ne veš, kdaj.

Zapomnite si tedaj gospodarji: Neumno plemenenje kónj, prezgodno vpreganje in pa slabo podkovanje: to so tiste napake, ki dandanašnji naše konje pokvarjajo, da so kmali za nič!

Marsikaj gospodarjem v prevdarek.

* Dohodki drenaženega močvirja memo nedrenaženega. Tista senožet ljubljanske mestne gosposke, ki je celih 10 let, predno je drenažena bila, 818 gold. 58 kr. dohodkov donesla, je 10 let po drenaži donesla 4958 gold. 99 kr. — Če so stroški za to senožet tudi precej veliki bili, je vendar dobiček še večí.

* **Ploti ali meje namesti pastirjev.** Angležki in severno-amerikanski časniki vsaki dan naznajo nove iznajdbe o lesenih ali dratenih plotih, kateri se dajo predstavljati kamor koli gospodar hoče.

Pri nas v Avstrii — pravi dr. Stam v časniku „Neueste Erfind.“ — ni ne duha ne sluha o taci mejah ali plotih.

Kako to?

Če potuješ po Angležkem, vidiš dokaj goved, kónj in ovác ali posamno se pasti ali v celih čedah, pa večidel — brez pastirja. Plot nadomestuje pastirja. Tù se pase konj, tam dvoje ali troje goved ali čedica drobnice bre zpastirja v ograji, ki se dá zdaj sem zdaj tje prestaviti. To je vredno, da se posnema.

Recimo, da pastir stane z živežem ali v dnarji na dan 25 krajc., — to za 200 dni v letu, kadar živino pase, iznese 50 gold.; to so obresti (činži) od kakih 1000 gold.

Iz tega se vidi, da najdražji plotovi so pastirji, najcenejši pastirji pa so angležki ali amerikanski plotovi.

* **Razna vrednost zemlje.** V plodnem Banatu, blizu železnice, veljá oral (joh) najrodovitniše zemlje za žito po 50 gld., v nerodovitnem Badenu pa veljá ravno toliko zemlje 3000 do 5000 gold. To je silen razloček, in zakaj neki?

Od goveje kuge na dalje.

V Zagurji na Notranjskem ni po 23. juniju nobeno govedo več zbolelo; med ovcami pa zbolí sèm ter tje še ktera, tedaj se pasejo v ločenih ograjah pod čuvajstvom vojaškim.

Ker se v Trstu od 16. dne p. m. ni prikazala goveja kuga več, je c. k. gosposka 8. dne t. m. izrekla, da Trst ni več kužen. — V okraji novogradske (Castelnuovo) je od začetka kuge do 4. t. m. v 8 vaséh 61 goved pod zlo šlo, ovác pa 52.

Kr. deželno poglavarstvo zagrebško v dopisu 7. dne t. m. naznanja, da na Hrvaškem v zagrebški županiji je goveja kuga na novo prišla sela Konjskovsko in Mekušje v okraji banijskem, Osojnik v okraji severinskem, mali Vratnik v okraji samoborskem, Odro in trg Sisek v okraji siškem. Potihnili je v 16 selih, tako, da je zdaj še v 13 selih zagrebške županije. — Iz reške županije se poslednji čas ni slišalo, da bi segala dalje. — V Novakah in Bani poleg Karlovca je 22. dne p. m. eno govedo brzo poginilo za vrančnico.

Kako nalezljiva je kuga tudi med ovcami, pokazalo se je vnovič v črni in grdi Dragi pod Snežnikom v kantonu ložkem, kamor je prišlo nekoliko drobnice iz Zagurja. Tù je na paši izmed 620 ovác jih od začetka tega mesca za kugo zbolelo 140, poginilo 102, prebolelo 20, 18 pa še bolnih ostalo 15. dne t. m. Gospodarji, ki imate v šneprskih gojzdi kaj opraviti, varite se teh okuženih krajev, da ne zatrosite pošasti v svoje hlevé po živini ali ljudéh!

Slovstvo slovensko.

* **Zgodovina sv. apostolov slovanskih Cirila in Metoda.** K tisočletnici jubilejni slovesnosti pokristijanjenja naših slovanskih praočetov. Po najnovejših in najboljih virih česki sestavil dr. Jan. Bily, farmešter dieceze Brnenske na Moravi. Poslovenil in založil Janez Majciger v Mariboru. V Pragi. Tisk Karla Bellmanna 1863.

Pod tem naslovom smo dobili zdaj tudi mi v roko v „Novicah“ že večkrat omenjeno in željno pričakovano knjigo. Res! krasno delo je na vsako stran, — vredno, da jo vredimo prvemu predalu slovenskega slovstva, ker

ne zadostuje le učenemu zgodovinarju, temoč razveseljuje tudi prostega bralca. V prelični veliki osmerki na 13 pôlah razlaga na drobno zgodovino naših velikih dobrotnikov od mladosti noter do konca njunega življenja in 20 podob (ličnih lesorezov) stavlja nam pred oči posamne imenitnejše dogodbe. Ko se prav srčno zahvaljujemo rodoljubnemu g. profesorju Majcigeru v Mariboru, da nam je v gladkem jeziku poslovenil slavni česki prvopis, priporočamo to knjigo — pravo spomenico tisočnice slovanskega življenja — vsakemu, ki se čuti kristjana in Slovenca. Za šolske premije po vsem pripravna knjiga naj bi se pa tudi ne pogrešala v nobeni čitavnici, v nobeni farni bukvarnici, v nobeni slovenski hiši.

* **Darek pridni mladosti**, podelil Andrej Praprotnik, učenik v Ljubljani. Z nekaterimi podobnicami. Drugi zvezek. V Ljubljani natisnil in založil J. Rud. Milic.

Že prvi zvezek naši mladosti namenjenega „Darka“ smo sprejeli z veseljem, še z večim pa tega drugega. Zagotovljeno nam je zdaj, kakor vidimo, knjižnica za našo mladost ali kakor Nemec pravi „Jugendbibliothek“, kakoršne dozdej nismo še imeli. Namenjena sta, kakor kaže nju obsežek, prva dva zvezka nježni mladosti, in več ko bo zvezkov, bolj se bode skrbelo tudi za odrasčeno mladost, da dobiva čedno, kratkočasno pa ob enem tudi podučno berilo v roke. Da je gospod Praprotnik vès mož zato, ni nam treba še le dokazovati; živa priča so tudi dela njegove, ki jih je ali sam spisal ali vredil. Tvarina, ki jo zbira, je vsa pripravna umu otročjemu, jezik pa je tudi vsakemu otroku lahko razumljiv, gladek in čist slovensk. Letošnji zvezek prinaša iz natoroznanstva mične povestice, ki jih razjasnujejo lične podobice. Kakor nalašč je „Darek“ za šolske darila! Pa kaj bomo na dolgo in široko kritikovali, ker najlepšo kritiko so tej knjižici pisali nepozabljivi naš Slomšek, kateri so sami bili najbolj skušeni pisatelj različnih knjig za slovensko mladost. Naj bi „Darka“ ne pogrešali v nobeni gospôski in kmečki hiši, kjer je kaj nježnih otročičev!

Náte za pokušnjo eno povestico:

Kaj nas živali uče.

Mala Lizika je v šoli slišala, da nas vsaka žival kaj uči, ako pazimo, kaj vse dela. Ko gré Lizika iz šole domú, vidi, da mravlja teče čez cesto, Lizika jo nagovori rekoč: „Povej, mravlja, kaj me učiš?“

Mravlja: „Učim te delati. Jaz vstajam vsaki dan zgodaj, in še le, ko gré solnce za goro, jenjam delati. Le pazi, in boš vidila, da vès dan pridno delam in da nobene minute leno ne zamudim, in vendar ne dobim za to nikakoršnega plačila.“

Lizika gré naprej in pride v neki vrt, kjer je bil lep čbelnjak. Tu potrka na čbelni panj in pravi: „Povej, čbelica, kaj me ti učiš?“

Čbelica: „Učim te, da bodi redna. Le poglej v našo hišico, da nas boš bolje poznala. Dvajset tisoč nas je, ki notri delamo. Vsaka vé, kaj mora delati, in nobena ni drugi na poti. Vsaka gré o pravem času vèn na pašo, in pride o pravem času nazaj.“

Ne deleč od čbelnjaka vidi Lizika kuža belca, ki nekaj zakopuje. K njemu gré in ga vpraša: „Povej, belec, kaj pa me ti učiš?“

Belec: „Učim te, da bodi varčna. Poglej, tukaj imam mastno kost, ki mi je opoldne ostala. Zakopal jo bom in takrat poiskal, kadar bom zopet lačen.“

Lizika pride na dvorišče, in tù vidi na plotu petelina, ki ravno s peruti počí in glasno zapoje. „Povej mi, petelin, kaj pa me ti učiš?“ — ga vpraša deklica.